

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp.

Fél évre 3 ft. pp.

A helybeli előfizetők a lap hozhordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 69. szám, első emelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Előfizethetni helyben a szerkesztőségnek, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvetnek. A beíratásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. krajcárnyi díj számítatik.

Kiadó hivatal: belváros, első női utca 62. szám Heil Adolf könyvvezető intézetében.

Kedd, augustus 24. 1858.

8. szám.

Első évi folyam.

Nagy öröm érte Austria népeit. Szombaton augustus 21-kén estveli 10 $\frac{1}{4}$ órakor. Ő cs. kir. Felsége, Erzsébet császárnő-királynő, legmélyebb hódolattal tisztelt és szeretett honanyánk, herceget és trónutódot szült. Ezen szerencsés és mindenkit elragadó hirt velünk éjféli utáni 1 órakor 101 ágyúlövés tudatta a vár bástyáiról. A távirat nem közölte hamarabb ezen szerencsét mindenfelé, mint a lelkesültség e hirt a lakosság minden osztályába terjeszté. Midőn a nép reggeli 11 órakor a szentegyházba indult hálát adandó az egek legmagasabb urának a legfőbb kívátnak ezen teljesítéseért, mindenkinek arcáról le lehetett olvasni amaz örömet, mely a kebleket dagasztá. Valamint a legfelsőbb uralkodó pár jelenleg a legtisztább emberi boldogságot élvezi, úgy kívánjuk, hogy az ujdonszülött főherceget is, mint uralkodót majdan a népek változhatlan szeretete környezze.

Kautschuk és gutta-percha.

Körülbelül öt negyed százada van annak, hogy déli Amerikából La Condamine tudós, kit a francia academia oda fokmérés céljából küldé, hazatértében bizonyos gyantanemet hozza magával, mely mai időben ruggyanta (gummi elasticum, kautschuk) név alatt nálunk szeltiben ismeretes. Nagy ritkaság vala e termény azon időben, s nálunk csak jelesebb természetrajzi gyűjtélyekben megtalálható. Kevéssel utóbb egy kisebb hadicsapat Kelet-india egyik szigetén kivont kardokkal kényszerülván magának az erdők sűrűin át utat nyitni, csodálkozva vévők észre, hogy kardpöngéik bizonyos ragacsnemű anyaggal lőnek vastagon bevonva, mely figyelmesb vizsgálat után ruggyantának bizonyult. Évtizedek multak a nélkül, hogy e nevezetes cikk egyéb használatára akadott volna valaki, mint mely most az íráskezdő iskolagyermek előtt is tudva van, tudniillik elhibázott, vagy fölösleges írvonalakat papirtól letörülni. A mult század vége körül rendkívüli ruganyosságánál fogva szijalaku kötők, körülfont s szövetekké dolgozott szálak, vezetőcsövek, vizellenes ruhakelmék váltak a már iparcikk rangjára emelkedett ruggyantából; ez utóbbiak azonban kelendőségüket csakhamar elveszték, minthogy külső ázástól megóván bár a testet, ennek párolgását megrekeszték, s a test egész felületére, az ott megsűrült gőzök által valóságos vizárt okoztak.

A mult század vége körül újabbnemű nevezetes

alkalmazást nyert a ruggyanta a gyenge növendéki korából felszabadult s hatalmas erővel magasra törő vegyészeti műtermében. Ugyanis azon tulajdonánál fogva, miszerint a legerősebb savoknak többnyire ellenállani képes, s hajlékonysága mellett a legbonyultabb vegyészeti eszközökre légzárólagos csövek minőségében könnyűszerrel illeszthető, nélkülözhetlen kelléke lett a vegyésznek. A mely pillanatban ennek csőre van szüksége, veszen egy vékonyra nyújtott ruggyantalapot, s kimérve ebből a csövé alakítandó szalagot, éles ollóval megszege ennek széleit, melyek kellő irányban egymáshoz illesztve, csekély nyomás után szilárdan forradnak össze, s az úgy szólván, játszva megalakult eső odahajlik és simul, hova a vegyészeti műtétel kívánja.

Önkénytelenül is azon kérdés támadt itt a gondolkozó olvasóban; hogy ha már ily megátalkodottan dacol terményünk a vegyészeti legélesb fogaival is, miként lehessen azt olvadás által romlás nélkül átalakíthatóvá tenni, mert azon egykét sav is, mely vele bir, oly ellenséges vitát üz vele, mely után a ruggyanta haszonvehetlenné vált. Ha érdekes tudni azt, hogy eredeti nedvalakban is kerül hozzánk légzáróan bedugaszolt edényekben, mit ruggyantának nevezünk, nem leendő felesleges e sajátnemű állományt saját szülőföldén felkeresnünk, s a körüle követett eredeti eljárást röviden elmondanunk. Amerikának forró földövi része és Kelet-india óriási terjedésben földvék oly növényekkel, melyek rostedényeik között tejszerű nedvet tartalmaznak, ezek

nek egy része frissítő itallal enyhíti a nap tüzetől el-
tikkadt lakosokat, mi alatt a másik iszonyatos mérget
rejt, mely a vadnépek közt mint legdrágább kincs ra-
joskodó szertartások közt gyűjtetik, abból európai szár-
mazásának valamit eladni halálos boszulást hozna a ti-
tok szentségét megtörő benszülöttnek fejére. De van
egy harmadik neme is e tejhordó növényeknek, mely
nem élet vagy halál közvetlen csemegéjeül szolgál, ha-
nem ezerirányú iparnak szolgál forrásul. Az ezenne-
miek között kiváló helyet foglal a *Siphonia elastica*, a
Cynanchum, az *Urceola elastica*, a *Ficus elastica* s a t.
Kizárólagos feltétel e növények teljes kifejlődésére a
tropicus nap melege, mérsékelt földvünkön némelyikök
tenyésztése mesterséges meleg által megkísértetett, de
az eredmény alig vala egyéb satnya tengésnél és szint-
ügy nem jutalmazó, mint ha valaki a nálunk termő te-
jes növényekből, milyenek a kutyatej, a fecskefű, a
szelid és mérges saláta, az oroszlánfog, a katangkóró,
ruggyantát akarna nyerni, mely ugyan ezekben is, de
piciny mértékben található. A *Siphonia elastica* 60
lábnyi magasságig emelkedik, törzse körülbelül 3 lábnyi
vastag. fája fehér, kérge vékony, szürkésbarna, sima
leginkább messzeterjedő ágain. Kérgét az indusok hosszú
és mély hasadékokkal nyitják meg körösleg, melyek fa-
pecekkel nyitva tartatnak, ezekből aztán gazdagon öm-
lik a tejszerű nedv, mely a lég hozzájárultával szint-
ügy, mint az állatok teje megsűrűdik, azon különbség-
gel, hogy az említett növénynedv megsűrűdve hason-
lithatlanul tömöttebb alakot nyer. A boltjainkban talál-
ható ökölnyi nagyságu, korsóalakkal bíró ruggyantada-
rabok azon eredetleges eljárásnak köszönik idomukat,
melylyel az indusok a ruggyantanedv gyorsabb sűrítése
céljából élnek; ezek ugyanis a fris növénynedvet szá-
raz agyaggömbökre kenik vékony rétegenként, egyes
rétegek szárítása füst segítségével mozdittatik elő, ezekre
újabb rétegek jönnek ugyanazon mód szerint, míg végre
kellő vastagságot nyerve, agyag béléstől törés, mor-
zolás útján egy e végre hagyott felső nyaknyíláson át
megszabadittatnak. Azonban egész táblákban is érke-
zik hozzánk a ruggyanta vagy egyéb nagyobb szerű da-
rabokban; az Amazonvize torkolatja körüli szigetekről
már valamivel ipariabb alakban kerülnek hozzánk ott
helyben készült ruggyantacipők, kaptákra öntött és is-
mételt szárításon át vezetett nedvrétegekből.

Mint említők, eredeti tejnedvalakban is kerül hoz-
zánk a ruggyanta légzáróan bedugaszolt edényekben, s
ily alakbani megszerzése ohajtott dolog leendő minden-
kire nézve, ki a ruggyantát ismert tulajdonáinál fogva
saját háza vagy gazdasága körében használni kívánja;
a lég bármely viszontagságaival dacolóbb boríték nincs,
mint a ruggyantanedv, ha a borítandó tárgyakra réte-
gekben felhordatik, soha sem feledve azt, hogy a fel-
hordott rétegnek száradva kell lennie, mielőtt a követ-
kezővel elfödessék. Szabadon álló egész ruggyantale-
mezek is készíthetők, melyek, hogy számtalan nemű
használatukból csak egyes dolgot említsek, éles metsző-
szerrel vékony szíjakra hasíthatók, s tartósság tekinte-

tében megbecsülhetlen kelléket nyújtanak a miveltebb
kertészetben.

Ki csak tömör alakú ruggyanta darabokkal rendelke-
zhetik, ezek olvasztása és kívánt idombani átalakítása
körüli jutányos és könnyű módot követend, ha forro-
vizben lágyított r.-gy.-darabokat terpentín- vagy finomi-
tott kőolajban 24 óráig áztatand, (száz rész olajra 10
súlyrész ruggyantát számítva) azután ez egyveleget
mérsékelt tüzőn gyakori felrázás mellett tartandja mind-
addig, míg a ruggyanta fel nem olvadt; keverő lapát
helyett, mely az olvasztószernek felette sebes ellaná-
sát okozná, tanácsosb a keverék közé postagöbecset tenni,
mely sürűen folytatott rázás mellett a szükséges eggyé-
keveredést sükeresb módon segitendi elő; miután az
olvadás megtörtént, a meleg alábbszállítatik, s az edény
kissé nyugodtan tartandó, hogy az idegen ólomtestek
fenékre szálljanak, s miután az olvasztószert fölöslege
elpárolgott, a ruggyantaolvadék készen áll, melylyel cé-
lunkhoz képest rendelkezhetünk. Csaknem fölösleges
emliteni, hogy az ólom 250—260° Réaum. között el-
olvad, s tehát műtételünk hőmérsékletét jóval alantabbi
fokon kell tartani. Az ekként nyert olvadék ruganyos-
ság és egyéb tulajdonokban mit sem vesztett, ha igen
kevés töményített (concentrirt) kénmájolvadékot keve-
rünk belé, mely nélkül kellemetlen ragacsosságát sok
ideig tartaná meg. Ha célunk és kedvünk tartja, ez
uton bármi terjedésű ruggyantaborítékokat, vagy leme-
zeket is nyerhetünk, vagy frissiben enyvül is használ-
hatjuk az olvadékot oly esetekben, melyek örökös viz-
ellenességet követelnek. Terpentín vagy kőolaj helyett
még jobb sükerrel használtatik olvasztószereül a már
most ipar útján kapható ruggyantaolaj, mely legtermé-
szetesb felbontó szere a ruggyantának. Ha erősebb
hőség vagy hidegnek kívánjuk ruggyanta készítményein-
ket, minőségök épen maradása mellett kitenni, az ol-
vasztott ruggyanta 135—160°nyi hőmérték alatt egy
huszad súlyrésznyi kénnel vegyítettük, melylyel vegyé-
szileg egyesül; a kénnek netalán vegyületlen része,
mely a ruggyanta lukacsában ártalmas elegyet képezne,
lugbani főzés által eltávolítandó, az így létesült termény
vulkanizált vagyis kénezett ruggyanta neve alatt isme-
retes. Ellenében minden oldószerek hatalma megszünt.
Répaolaj $\frac{1}{100}$ súlyrésznyi ruggyantával, ennek olvadá-
sáig felforraltva, hathatós kenőcsül szolgál gépezetek-
ben, melyeknek felette erős súrlódást kell legyőzniök.
A 168 R. fokig hevített, és péppé mállott ruggyanta-
tömeg, oltott mész hozzájárultával megbecsülhetlen ta-
paszt képez, mely csövezetések légzáró egybekötésére
romolhatlan tartósságával ajánlkozik, az e módon nyert
szívós keverék évek hosszanta dagasztható marad, s
csak ólompir (Minium) hozzákeverése által tér merev
állapotba.

(Vége következik.)

Subajda Sándor.

Levelezések.

Berlin, augusztus 8. Száz évvel ezelőtt, mint maga
a porosz állam, úgy fővárosa Berlin távol volt még azon

jelentőségtől, mit napjainkban Europa civilisált városai közt elfoglal. Nagy Fridrik idejében a főváros 90,000 most 460,000 lakossal bir. A porosz állam, mely jelen korunkban Humboldt által a tudomány körében oly nevezetes fölfedezéseket tettete, Cornelius, Schinkel és Rauch teremő lángeszét műremekek alkotására használta, mely a zenekirály Mayerbeert, ki már gazdagon születve dalműveiből vagyonát legalább egy millio tallérral szaporította, és évenként 200,000 tallér jövedelmet huz, és kit minap a lapok derekasan megleckéztek, miért hogy jövedelmező operáit a bécsi udvari dalszínházban tantiém nélkül játszani engedi, általános zeneigazgatóul birja; s ezen főváros népessége, melyben a tudomány és művészet különböző ágainak művelésére annyi a hajlam, mely annyi ipar, gyár és kereskedő telepet létesít, mik közül legyen elég a Borsig-féle nagyhirű gépgyárt a Moabitban említeni, melyben közel 3000 ember, mintegy 250,000 mázsa öntött és vert vasat dolgoz fel évenként; — ily állam, és ily város népessége mondjuk bámulatra, s tiszteletteljes megismerésre ragadja az idegent.

A merre az idegen járdal Berlin utcáin, mindenütt remek műalkotásokra, nagyszerű iparvállalatok lerakó helyeire akad. A brandenburgi kapu s a királyi palota közt elnyuló egyenes utca, mely a „hársfák alattinak“ és „fegyvertár térnek“ meg „mulató kertnek“ nevezetik, egy maga annyi remekeit foglalja magában az újkor építészeti s szobrászati műveinek, mennyit a párisi Place de la Concorde, s elyzeumi-mezők kivételével Europa más városában ily együttségben hiába keresünk. Nem csak művészeti szempontból fő nevezetessége ez Berlinnek, hanem egyttal gyűlpontja fővárosi életének, melytől a nagy és fővárosias jelleg el nem vitázható.

A brandenburgi kaputól a fegyvertárig elnyuló utca, a négy sorban 4000' hosszú és 160' széles hárs és gesztenyefáktól nyerte nevezetét, mely azonban most, midőn ily fák más utcáiban is léteznek a városnak, és midőn a természet ezen szülőttei mostohául tenyésznek a művészet annyi remek alkotásai mellett, mintha ezek előtt szerény visszavonulásukat akarnák kijelenteni, meg nem lépő, s nem is sajátlagos. A hársfák alatti nevezet, az utcásor magos diszes palotáira, melyek a mostohául tenyésző fák sudarait magasságban és nagyszerűségben felülmulják, nem vonatkozhatik, és az árnykaiban sétáló törpe emberemet illetheti csak, mely bár minő magasba ragadtassék fel elmerőptében, anyagi nagysága szűk korlátai közt, a hársfáknak természetesen mindig csak alatta marad.

Itt a műalkotásokat szabad ég alatt, s a tárlatok, galleriák és muzeumok korlátolt helyiségei közt elménkre s kedélyünkre egyiránt nehézkedő erkölcsi kifáradás nélkül élvezhetjük, az építészet különböző modorait s a szobrászat irányait tanulságosan egybehasonlíthatjuk.

A brandenburgi kapu Athäneben Mnesikles propyläumi kapuja mintájára II. Fridrik Vilmos alatt 1789—93 évben Langhans által építettett, s a doriai stílt egészben jól képviseli. A poroszok ezt Németország legszebb kapujának tartják. Részünkről Bécsben, hasonlólag a

propyläumi kapu után készült várkapu — Burgthor — részletarányait öszhangzóbbaknak, s a magas házsor által két oldalról nem nyomott homlokzatát hatásosbnak találjuk, azért a poroszok véleményében nem osztozunk. Tetőzetén quadrigát kormányzó, kezében borostyán koszoru keresztrel és porosz sassal ékesített pálcát tartó Victoria diszlik, Schadow mintázása szerint rézből. 1807 évben a franciák ezt, a kaputetőzet párkányáról levéve, Német- és Olaszország múkincseinek gyűlhelyére, Párisba, szállították, honnan azonban 1814. évben rendeltetése helyére újra visszahozatott. Egyébiránt a kapu domborművei nem nagy becsűek.

Ezen utca minden egyes palotájának leírása között célunktól messze vezetne. Legyen itt annyit említeni elég: hogy a porosz herceg palotája, a királyi könyvtár, a romai Mária Rotunda egyház alakjára épített Hedvig-egyház, az operaház, III. Fridrik Vilmos palotája, Schinkel-muzeum, építészeti academi, királyi palota, dom, ó- s új-muzeum, fegyvertár, a romai Castrum alakú királyi őrház, egyetem és szépművészeti academi, az oldalakat és háttért szemeink előtt elzárva, közel egymáshoz folytonos láncolatban követik egymást. És mind ezen épületek mellett szobrászati ékesítések, mik nélkül művészileg szokott szemnek a tér üres marad mindig, szintén nem hiányzanak. Az ó-muzeum előtti parktér ékesítő s vizsugarat 45' magasra lövellő szökőkuton, és közvetlenül a muzeum előtti 1500 mázsa nehézségű óriás gránit-öblönyön kívül, itt zárja be a hársfasort Rauch fölülmulhatlan műve Nagy Fridrik lovagszobra, a talapzatot ékesítő számtalan dombormű alakokkal, kik mindannyian szerepvivőit s alkotó elemeit képviselik a kornak, melyet a poroszok Fridrikkel együtt Nagynak neveznek. Az 1813—1815. évek emlékéül Blücher, Gneisenau, York, Bülow és Scharnhorst érc és márvány szobraik Rauchtól szintén itt állanak. A Sprehid párkányzatát a nyole kolossalis carrarai márvány csoportzat, a Clodt-Jügersberg féle lőfékezők a királyi várak előtt, és Kisz híres Amazoncsoportozata a muzeum lépeső oldalán, ugyanannyi plastikai remek műve az újkornak, végre mind ezen város részben tűnnek szemünkbe.

Berlin utcái csekély kivétellel egyenesek, szélesek, világosak és tiszták. Az ut — Strasse — melléknév, mely a szokásos utca — Gasse — helyett neveikhez irva szemléltetik jogosan megilleti őket. Tisztaságukra nagy gond fordítatik, mely célra a kövezet két oldalon csatornákat képez. A fedett csatornák nyílásaiba helyenkint hosszú csövek illesztetnek, miknek segítségével a víz a kövezet csatornáiba behatván, néhány perc alatt minden szemét kitakarítatik, e miatt azonban a Spree folyó, mely a várost több irányban keresztül hajtja, sötét piszkos színű.

Midőn külföldre, s ennek valamely fővárosába utazunk, előleges rokon- vagy ellenszenveket ne vigyünk magunkkal; mert első esetben minden rózsaszinben tűnend fel szemeink előtt, míg második esetben mindent sötétnek látandunk. Rokon- vagy ellenszenveinket valamely ország, nép és város iránt legjobb saját észle-

léseink után tájékozni. Midőn egész hónapig Berlinben maradásom iránti szándékomat a kedélyes Drezdában ismerőseim hallák, ezen időt hosszúnak találva, Berlin népességét, meg az életet nem kedvezőleg festették. Ezen jó szándéku utbaigazítások, rossz elővéleményt költöttek fel bennem a porosz főváros iránt, mit tapasztalásaim után nehezen birtam legyőzni; azért idegenek közt legjobb előszeretet és elfogultság nélkül megjelenni, észlelésünk és tapasztalásunk úgy is alkotandó magának képet. Most, midőn majd két hetet töltöttem Berlinben, érzem: hogy az egy hónapra szabott tartózkodási idő mily rövid a sok nevezetes tárgygyal szemközt, melyek nemcsak kikürtölt nyilvános terekben, hanem magán műbarátok szerény teremeiben keresendők, mikbe nem mindig, és nem mindenkinek lehet bejutni. Berlinben időzésem minden perce valóban drága.

Magyar ember sokat másként találnd Berlinben, mint honn, de Berlin már éjszak felé gravitál. Az orosz cárok ajándokaira gyakran akadunk, Berlin műkincsei vizsgálata közben. Ez alkalommal a királyi palota oldalterasszain 1844. évben felállított Clodt-Jügersberg-féle lófékező híres bronzsoportozatokat említem, melyeket Miklós oroszcsár ajándékozott volt porosz király rokonának, és melyeket a népélc „gátolt haladás“ és „előmozdított visszalépés“ címeivel ruházott fel. Orosz nyelvű fölirotokat itt gyakrabban találunk németek mellett, mint sok honi városunkban ugyancsak német mellett magyart. Négy napi esőzés a légmérsékletet augusztus hó elején 12. R. fokra szállította, s az időjárást annyira öszíessé változtatá, hogy octoberre emlékeztete.

Annyi bizonyos, hogy a déli németek és különösen a bécsiek kedélyessége itt hiányzik. Grieben a porosz főváros monographusa azt írja: hogy a berlini ember külsője hideg és durva, s a jó hírű íróval szemközt ellenkező véleményt föllálatni, vakmerőség volna. Ugyancsak ezen író a közbiztonsági szigorú szabályok dacára a tolvajlást igen elterjedettnek állítja; s erre az idegent figyelmeztetni jónak találja. A rendőrség szigorúan kezelik, s az ausztriai szabadelvű utlevélrendszer itt ismeretlen. Az idegen itt, utlevelét a rendőrségnél bemutatni köteles, mely időzésének egész ideje alatt visszatartatik, és helyette 10 ezüst garasért tartózkodási levelet kap. Az idegen ezen nem kellemes eljárást természetesen szívesen bizza másra, s e részben az ugynevezett „védférfiak“ — Schutzmänner — poroszrendőri találmány, csekély díjért jó szolgálatot tesznek. Ezen védférfiak a rendőrség sajátos egyéniségeit képezik. Utcákra felosztva napközt azokban tartózkodnak, idegen számára minden utbaigazítással szolgálnak, a rendre s biztosságra ügyelnek, formaruházatuk azonban incognito észlelésekre nem alkalmas. Berlinben a bécsi s pesti házmesterek üdvös intézete még nincs behozva, kik alkony után szabott díjért a házkapú fölnyitását monopolizálják, s a berlini védférfiak szükség esetén kész szolgálatra vannak kulcsaikkal, a ház belsejébe jutni akarónak. Dacára ennek a lopások mégis gyakoriak, s az indóházban az utasok a zsebelők és tolvajok elleni óvatosságra fölirot által figyelmeztetnek.

Tolvajok és indóház nevezetes eseményt juttat eszembe, mely a Boroszlóból jövő vonat megérkezése után, minap az indóházban történt, és mely itt néhány nap óta a közbeszéd tárgyát képezi, s az itteni viszonyok jellemzéseül a távol olvasó figyelmét is érdemli. Wasserlein nevezetű, elbocsájtott postakiadó, családfő s boroszló vidéki lakos királyi postainspector állam formaruhában, vasuton Berlinbe érkeve, példátlan vakmerőséggel, magát postainspector gyanánt a tisztségnek bemutatta, s azonnal a postahivatal vizsgálatához fogott. Szakavatottságával a hivatalnokokat annyira elámitotta, hogy ezek 35,000 tallérral terhelt magánleveleket, melyeket a csaló azon ürügy alatt, hogy rendellenére, s hanyagul vannak bepakkolva, az általános postaigazgatósághoz önmaga átvinni ígért, a szolgálatára kész bérkocsiba elhelyeztettek, s az ily módon birtokába jutott pénzzel tovább állott, távirida segélyével azonban hamar, és mielőtt a pénzen tudhatott, kézrekerített.

Grieben szerint az étkezéstől elszoktatott gyomornak, Berlinben nem igen fog tetszeni, s valóban a porosz szakácművészet a magyartól merően különbözik. A bor nem természet, hanem gyártott cikk és drága. A magyar bor jó híréről ismeretes, s ennek újabb időben Törökország felé szóba jött kivitelét erre, a civilisált Europa éjszaki vidékeire is megkísérteni jutalmazó vállalkozás volna. A ser, mely nem kedvenc itala a magyarnak, a bornál nagyobb fogyasztásnak örvend, s az ugynevezett „fehér-ser“ mit a berlini „hüves fehérnek“ nevez, igen kedvelt ital, de nagyobb savanyúságánál fogva még kevésbé izlik. A kávé, a boréhoz hasonló sorsban részesül, és valódi kávé kevesebb van egy adag fekete lében, mint mennyit a melléje adott hasonszenvi adagocska tej képez. A restauratiók a mi közönséges korcsmahelyiségeinkhez hasonlóak; s a mi étteremeinkhez hasonló helyiségek itt „borkereskedés“ címmel ruházzák föl, ezekben és a szállodák éttermeiben a társas ebédek jutányosak, az étlap szerinti azonban drágák. Kenyér, burgonya s mustár ingyen szolgálatára van az étkezőnek. Kávéház kevés van, s a létezők távol esnek azon fényes berendezéstől, és keleties kényelemtől mit pesti kávéházainkban találunk. Ezek helyét elegans konditoriák pótolják, melyek rendszeren több mellékkeliséggel, s a hírlapok csodálatosan nagy számával bírnak. — Spagnapani a hársfák alatt, és Stehely a zsandár téren 100 hírlappal szolgálnak vendégeiknek. Osztrák hírlapok közül az egyetlen Wanderer jutott eddig kezembe, melyben azonban hazánkat illetőleg kevés hirt olvashatni. Átalában az élet itt olcsóbb, mint Bécsben és Pesten. Uriasan butorzott utcaszoba a város közepén 8—10 tallérért bérelhető hónapokint, minő Bécsben vagy Pesten még egyszer annyira sem kapható.

Azonban az ember, s a tudvágyból utazó nem csupán étel után néz, és nem étkezésért utazik. Ez anyagi szükségéseinkre vonatkozik csak, miknél szellemi szükségéseink nemesebbek. És ki ez utóbbiak kielégítését tűzte ki célul, az nagyszerűen kielégítve találndja vágyakodását Berlinben, mely művészeti s tudományos

szempontból Németország első városának tartatik. Ez érdekessé, s mondhatlanul becsessé teszi előttem Berlint.

A tudományos egyetem épülete Boumann műve, ki azt 1754. évben nagy Fridrik öcsese Henrik herceg magánlakásául építette. 1810 évben az akkoron megnyitott egyetemnek adatott át. Alakja nagyszerű benyomást tesz, habár 1844. évben történt újbóli kiigazítása után a különböző korszak nyomai észrevehetőek rajta. Az egyetem, dacára annak, hogy új keletű, tanárai nagy hírű és tudományos eszközei sokaságát tekintve, Németországban az elsőnek tartatik. Hallgatói száma 1700-ra rúg évenként. Zoologiai gyűjteménye főképp a halak, madarak és rovarok osztályában Europa leggazdagabb és legjobban rendezett gyűjteményei közé tartozik. Asvány gyűjteménye, melynek a nagyhirű Humboldt által déli s közép Amerikából hozott tárgyai, egyik diszét képezik, úgy bonctani muzeuma az elsőek közé soroltatik.

Az egyetemen tanuló ifjak száma jelenleg kicsiny. 1842 és utána következő években nagy számmal jelentek volt meg magyar ifjak Berlinben, s ezek akkor magyar könyvtárt alapítottak, mely idő folytán annyira növekedett, hogy a könyvek száma mintegy 500 darabig van. Az érdekeltek kérelmére ezen könyvek a királyi egyetemi könyvtárba fogadtattak be, hol számukra külön hely van kijelölve. A magyarok csekély száma miatt jelenben a könyvtár nem igen szaporodik, és honi írónk közül egyedül Sárosy Gyula küldötte meg Albumát ajándokul; pedig folytonos gyarapodása nemcsak azért ohajtandó, mivel általa nemzeti becsületünk s irodalmunk, némileg képviseltetik ez idegen földön; de azért is, mivel az idő folytán nagyobb számra vergődhető, s jelenleg is itt létező tanuló s iparos magyar ifjak, a nemzeti irodalom újabb tüneményeinek ismeretét megszerezhetik, s irodalmunk előszeretete a távolban, hol mindig erősen ragaszkodunk a honihoz, mint rendes lakhelyünkön, táplálékot nyerve, melynek jó következtései, az ifjak hazaérkezéssel, el nem maradnának.

A művészet és honi művészeink irányában szomoruan abnormis helyzetünk leginkább abból kitetszik, hogy kitünő művészeink a világ civilisált nemzetei közt többnyire szét szórva léteznek, hogy míg hon valóban szegények vagyunk kitünő művészekben, addig a külföld különböző vidékein hírneves magyar művészekre akadunk. Bogyá-Rudio Roza Olaszországban, Doria-Lászlónó Boroszlóban, — Csillagnó, Stegér, Beck Bécsben, — Wurda Hamburgban, — Grill, Young Münchenben, az ének; — Liszt Weimárban, Reményi Londonban, első udvari hegedős Graff Károly Kasszelben a zene; — Markó Florenzben, Young Koppenhágában, mint tanárok a festészetben; és mások másutt művészetük hatalma által kitünő hírnevet vívtak ki maguknak. Sőt Temesvár is hozzájárult honi művészeink contingenséhez a külföldön. Fischer-Schwarzböcknö Beatrix ugyanis temesvári születésű, s 1835. évben — kissé már régecskén — udvari énekesnő minőségben életfogytig tartó alkalmazást nyert Karlsruheban. Berlinben hírneves művészek szintén nem hiányzanak. Wolf-Farkas-Károly szép népdalainknak Londonban hajdan megkedveltetője, itt a királyi operaház énekesé, s rendezője öt évre szerződve van, s Engel a Kroll mulatóintézet zeneigazgatója, mindkettő magyar. A felhozott névsorozat nem nyilvános jele-e abnormis szomorú helyzetünknek?

De jelen sorainkban nem a berlini művészet, és saját hátramaradásunk taglalását, hanem a porosz főváros közéletének némileg ismertetését tűztük ki célul; azért fonalunkhoz visszatérve, a berlini közélet egyik gyűlpontjának és kétségen kívül első mulatóhelyének az ugynevezett vadaskertben — Thiergarten — levő Kroll mulató intézetének ismertetését adjuk.

Mint a bécsi nép általában különbözik a berlinitől, mulatóhelyei szintegy különböznek. Bécsben a János utcában, a szomszédos házak pincéit egy vállalkozó, alagutak által egybekötve s Elyzeum név alatt népmulató helyet alkotott a föld alatt. Berlinben a király Kroll és maradékai számára, a brandenburgi kapu s Charlottenburg közti gyönyörű vadaskertből, nevezetes térséget engedett át ingyen, oly kikötés mellett, hogy az általa helybenhagyott terv szerint mulató palotát építsen. A Krollhelyiség bársony kötetű, s arany szegélyű solidabb velin kiadása a bécselyzeumi mulató helynek, ez pedig közönséges itatós papirosu kiadás, miből diszitményei, s álcás körmenetei készítvék. Kroll épülete 5000 embert kényelmesen befogad. Berendezése izlésteljes, elegans, a királyi terem azonban fényben a többi helyiségeket felülhaladja. Hosszasága 100', szélessége 78', és renaissance stílusban, fehér, arany és zöld alap színezetű, s ezenkívül hornyolt pilasterekkel, karyatidokkal és nagy művészek medaillon arképeikkel ékeskedik. Színház, és páholyok is léteznek benne. A kertben fedett hosszú éthelyiség, photographiai műhely, zenekarpavillon, szobrok, szökökutak, lugosok, cukrász, kávéházhelyiség, lövőde, sorsjáték és végre a könnyűségükről meggyőződni akarók számára sulymérő is létezik. Husz ezüst garas belépti díjért a vendég a szem és fül szórakozásait élvezheti, és a színház körszékein, vagy páholyaiban ülhet, a gyomor élvei azonban ezen összegbe nem számítvák, s az anyai élvek által igénybe vett vendég, végre az anyagi élvek legfőbbikének szintén meghozza adóját színházi előadás után, lent a kertben ennek tündéres légszesz világítása mellett, estveli végett valamely asztalkához települ.

A királyi színházakra nézve a saison most kedvezőtlen. Az opera újra kezdett előadását tegnapelőtt adta; s a drámáét augusztus 15-kén adandja. Taglioninó, a ballet lelke, szabadság idejét használja, s helyét Forti meg Casati másodrendű táncosnók pótolják. Az operaszínházat az athaenei Pantheon mintája után tiszta antik stílusban Knobelsdorf építette, s 1843 évben tűz által lett elpusztulása után Langhans újra építette. Belsője pazar fényű rococo stílusban a mai izlésnek, tulhalmozottsága miatt meg nem felel. Opera s ballet egyiránt nagy pártfogásában részesül a kormánynak. Az opera s dráma szünetelése miatt a balletet ismételve meglátogattam. Kiállítási fény, diszletek, személyzet sokasága, mi kívánni valót sem hagynak, az első táncosnó távolléte miatt azonban Forti s Casati táncokkal nem bírnak keresztül hatni, s a mi Aranyvárink tánca, grácia s könnyűség tekintetében ezekénél előbb való.

A drámának, mely a zsandártéren a lángelméjű Schinkel által szintén antik görög stílusban épített színházban adatik, nagy kíváncsisággal nézek elibe, mert abban Németország elsőrangú tehetségei szerepelnek. Ittmulátásom alatt a színházi előadások mind a három nemét még bőven élvezhetendem. A külvárosi színházakat, mik a bécsiek számát

jóval fölülmuló sokaságban léteznek, kíváncsiságból, és ritkán látogatja a magasb műelveket kereső idegen. Berlinben összesen 11 színház van.

Ormós Zsigmond.

Csurgó, aug. 11. 1858. — Ezen alkalommal van szerencsém kegyedet némely tudományos tekintetben érdekes dolgokról értesíteni:

Csurgó mind történeti, mind földtani tekintetben igen nevezetes, valamint ezt a lapokban, különösen az Új magyar muzeumban már leírom. Ugy áll e helység itt, két hegylánc közé szoritva, mint „diluvii testis,” mely ősidőkben a Bakonyt és Vérteseket, és így Csurgó vidékét is elborította. Az ősidőkből fenmaradt nevezetességekből nem is említvén a sok kövületet, Cardiumot, Strombust, Echinust, Conust, Ammoniteseket és Nummuliteket s a t., melylyekkel gyűjteményemet szaporítottam; csak egy tárgyra hívom fel kegyed figyelmét, mely nem rég birtokomba került: értem azon kőcsákányt, — vagy mondjuk inkább fejszének, mert annak is beillik, — mely a mult őszszel Kis-Teesen, Veszprém megyében, tudomás szerint a Bakony legmagasabb pontján, szántás alkalmá-

val, irtásföldben találtatott; ott, hol ezelőtt még egy évtizeddel rengeteg erdők állottak, és a szálas bükkök árnyékában, a szénégetőkön és kondásokon kívül, senki sem háborgatta a druidák magányát. A csákányt, melynek hossza mintegy 9", szélessége pedig, hol a nyél lyuka volt 4", archaeologiai tekintetben igen érdekesnek tartom; annál inkább is: mert tudtommal hazánkban ilyen a kőkorba tartozó eszközök, csak nagy ritkán találtatnak. Volt-e az műszer, vagy fegyver, vagy áldozati bárd, minővel például M. Valerius fetalis az áldozatmarhát lesújtotta, midőn a romaiak és albánok között a béke megkötetett, és ünnepélyes szertartásokkal szentésített („Id ubi dixit, porcum saxo silice percussit.“ Tit. Liv. Hist. L. I. C. XXIV.) határozzák meg a régészek. Én csak annyit jegyzek meg: hogy ezen, úgy látszik trachytféle alakú kő, melyből a csákány készült, a mi hegyeinkben, melyek általában mind mészkőből állanak, nem honos; és így véleményem szerint máshol kellett a csákánynak készülnie, vagy legalább máshonnan kellett mostani lelhelyére vitetnie. Hogy ki volt, miféle néphez tartozott tulajdonosa, azt az őskor homálya borítja.

Pados János.

T Á R C A.

Az achemenidák utóda.

Irta

T h ö b e y.

(Folytatás.)

III.

Arbela városánál, Assyriában, várta be a parth király a különböző tartományokból derék seregéhez csatlakozó csapatokat. Erre vette tehát útját a Persisből, Orofernes vezérlete alatt a király segítségére siető hadtest is, a Tigris bal partján vonulva felfelé.

Több heti utazás után végre elérték a persák az Arbela alatti síkságban táborozó királyi sereget. Midőn Ardesir a távolban meglátta Arbela tornyait s a körülötte elterülő síkságot, komor eszmék fogták el lelkét. Ardesir jól tudta, hogy e helyen történt ama szomorú emlékeztető ütközet, melyben ősei elveszték Asia trónját, melyben Sándor, a macedonok nagy királya megtörte a kelet hatalmát. Egy nagy temető, sírhalom és emlékoszlop nélkül, volt-e mező, melyet most Irán harcosai tapostak, azon Irániak, kiknek ősei több mint félezer év előtt itt véreztek el.

A szomorú emlék, mely e helyhez volt csatolva, megtízszerezé Ardesir nyugtalanságát; kétségbeesése nöttön nött; képzeletében megnépesült a mező: ama néhány porladozó csontváz helyett, mely a fű által félig elrejtve végzé be a romlás rég megkezdett folyamát s ama itt-ott heverő rosdás páncél s fegyverdarab helyett, száz meg száz ezer vitéz harcost vélt látni, kik mindannyian készek hazájokért meghalni; látta a királyt tizezer halhatatlanjának közepette; hallá az ellenállhatlanul előnyomuló ellenség harckiáltását s látta mint hullanak honfiai s mint futnak a kevés megmaradtok. Ekkor egy sohajt vélt hallani, a haldokló hazának végsóhaját, azon hazáét, melyet neki kell sírjából feltámasztani.

Én, én, mit tehetek én? gondolá Ardesir, ki fejét mel-

lére csüggesztve, hallgatva lépdelt két barátja, Kozrev és Bérám közt, én gyenge ember, folytatá komor eszméit tovább fűzve, én tapasztalatlan ifju, ki még egy embernek vérért sem ontottam ki, kinek fogalmam sincs mikép kell egy sereget csatarenbe állítani s még kevésbé arról mikép lehet sereget gyűjteni. Oh mily erőtlén vagyok! oh Istenem ne hagyj el-kárhozni ha nem tudom parancsodat teljesíteni s nem tudom feltámasztani azt, mi századok óta el van temetve: nemzetem erejét.

Artabanus serege, mely a segédcapatok megérkezével háromszázötvenezerre nőtt, a persák megérkezése után még három napig táborozott az arbelai síkon. Ez alatt a király, testőreinek számát mely az indiai háború alatt nagyon megfogyott, kiegészíteté az újonnan érkezett hadtestekből s e végre a legszebb s legmagasabb férfiakat válogattatá ki. Ezek közt voltak Ardesir, Bérám és Kozrev is. A három persa tehát miután gazdag egyenruhával ezüstözött sisakkal és páncéllal ellátatott kénytelen volt a többi kurusgerdi persától elválni miután a testőröknek mindig a király közelében kellett tartzkodniok.

Harmad nap mulva megindult a parth sereg nyugot felé s Arbélától néhány mértföldnyire átkelt a Tigrisen s most Mezopotámiában folytatá útját, mindig nyugot felé tartva. Néhány nap mulva elérték a parthok a Migdonius folyamot hol több napi nyugvást szándékoztak tartani. Midőn a kifáradt sereg a kitűzött táborozási helyet elérte, már késő este s tökéletesen setét volt. Miután az előőrsök kiállítottak, csakhamar csend állott be a táborban s a fáradt harcosok nyugalomra hajták fejüket.

Midőn a reggel eljött s a kellő nap sugárai megvilágíták a környéket, váratlan látvány tűnt az ébredő parthok szemébe: szembe velök egy hosszú fehér vonal terült el, nyugaton a Migdonius jobb partján (ugyanazon melyen Artabanus serege táborozott) kezdődve, kelet felé a Másius hegyet érinté másik végével. Néhány tiszt azonnal a királyhoz sietett, a váratlan tüneményt jelenteni.

Azok a rómaiak fehér sátorai, kiáltott az álmából felrázott király s azután a körülötte álló tisztekhez fordulva szólott:

A vezérek azonnal szedjék rendbe a hadtesteket.

A tisztek távoztak s a király, komornyikja segítségével gyorsan felránta ruháit s felcsatolá páncélját.

Artabanus ekkor harminckét éves volt; magas széles homlokán s felnyomuló alakján a legnagyobb büszkeség kifejezése honolt. Sűrű fekete körszakálu barna arcból s leginkább apró öklelő fekete szemei szigorú kifejezést kölcsönöztek arcának. Termete alacsony volt, vállalai s melle szélesek, nyaka s karja vastag és izmos, egész lényén a szilárdság kifejezése ömlött el s szemének minden pillantásából, teste minden mozdulatából egy keleti zsarnok legeredetibb típusát lehetett kiösmerni.

Artabanus tehát gyorsan felöltözött s midőn ezzel készen volt, kisietett sátorából, lovára vetette magát, s a legnagyobb gyorsasággal igyekezett seregét csatarendbe állítani, majd itt majd ott, osztva parancsokat a vezéreknek. De minden katonai pontosság mellett is három óráig tartott a sereg felállítása. Végre elkészült a csatarend s minden csapat, minden harcos elfoglalta a maga bizonyos helyét.

A csatarend központját a királyi udvar személyzete, a birodalom főhivatalnokai s a testőrök képezték. Ezekből jobbra s balra állott a gyalogság, két nagy tömeget képezve. A szárnyakat pedig a lovasság képezte.

Ezalatt a rómaiak sem maradtak tétlenül s mint a táborokban észre vehető sürgés forgás bizonyítá, szintén csatára készültek. Nem sokára lehetett látni mint vonulnak ki légióik a sátorok közül, a tuba harsogó szava mellett; a parth dobok pörögtek.

Ardesir, ki a királytól néhány lépésnyire állott, tüzes parth ménen lovagolt; ez ifju persa szive hallhatóan dobogott a felindulástól s harcviágytól. Most ébredt fel benne először őseinek szelleme s türelmetlenül szorítá markába kardját. Alig várta hogy éjszinü lovát megsarkantyuzva előre vágathasson s acélizmú karjával pusztíthassa a „napnyugoti ellenséget“.

Véghetetlen lön tehát öröme midőn a királyi testőrökkel szemközt álló, római szolgálatban lévő germán lovasok, iszszonyú üvöltéssel megindultak. Artabanus be nem várva a germánok megérkezését, szinte jelt adott az indulásra s kíséretével előrevágtatott.

Két porfelleget lehetett ekkor látni, mely isszonyú gyorsasággal közeledék egymáshoz.

A két lovas csapat, annak dacára hogy a germánok jóval elébb indultak meg, a csatatérnek éppen közepén ért össze, minthogy a parth lovak sokkal gyorsabbak voltak a nehéz germán lovagnál.

Iszonyú zörejjel ütött össze a két vágató csapat, s első percben a túlnyomóbb számú germánok részére látszott hajlani a győzelem. De Artabanusnak s a körülötte harcoló főuraknak emberfelettinek látszó vitézsége lelkesedéssel tölté el a parthokat, kik csatakiáltásokkal bátorítva egymást, csakhamar rendbe hozák az első roham alatt kissé megingatott soraikat.

E harc egy tüzes keleti s egy hidegvérü nyugoti nép közt hasonló volt egy tigris s egy jeges medve közti harchoz, ha ilyen valaha történhetne.

Artabanus vitézsége s ügyessége valóban csodálatra méltó volt. Kis kerek pajzsával ügyesen hártá el a majd ölnyi-hosszaságú pallosok csapásait s azután egészen melléje nyomulva ellenfelének, ki magát hosszú fegyverével védeni nem tudta, rövid kardját belé döfé annak páncéltalan mellébe.

Már öt ellenséges lovas vágott le Artabanus ily módon, midőn egy hét láb magas, félméztelen germán óriás ki tizennyolc markos idomtalan vaskosságú lovon ült, oda ugratott a parth király elé s sulyos kardját két kézre fogva, hátra kapta úgy hogy az csaknem hátát érinté s azután rettenő erővel előre sujtott. E csapás ketté hasítá Artabanus lovának fejét, mi által a király fél testtel, elbukó lova alá kerülván védtelen helyzetbe jutott. A germán ismét emelte kardját hogy azt a lova alatt heverő királynak torkába döfje, de e

percben nyil fúródott bal mellébe s az óriás félig elfojtott nyögéssel lefordult lováról.

A királynak azonnal segítségére futottak környezői s csakhamar, friss lovon ülve, folytata a harcot.

Ama nyil mely a királynak életét menté meg Ardesir ivéről pattant vala el. A persa ifju kinek arcai égtek a belső tüz miatt, felülmúlhatlan bátorsággal küzdött első csatájában. Midőn meglátá a király veszélyét, felejtve hogy Artaban neki természetes ellensége, megmenté őt, minthogy vitézsége miatt nagyra becsülé. De alig pattant el Ardesir ivéről a nyil midőn más oldalról megtámadtatva kénytelen volt arra fordulni s nem kisérhette többé figyelemmel a király körül folyó harcot; innen származott, hogy nem vette észre miszerint a germán óriás eleste után néhány pillanattal, miután a most már ellenállhatlanul előnyomuló parthok annak hulláján átugrottak, egy hátul maradt harcos lováról leszállva, oda lépett a hallothoz s balkézével megragadá annak világos szőke haját, mely oly hosszú volt hogy midőn az óriás lovagolt hátul a ló farkával összevegyült, e hajtömeget megragadva bal kezére tekeré s scytha, de a parthok által is bevett szokás szerint, törével körülmetézé a halottnak fejbőrét s egy rántással elválasztá a koponyától s azután a csodálatos hosszúságú haját háromszor dereka körül tekeré s elöl összeköté úgy hogy a véres fejbőr kardja mellett függött le.

A harcos miután véres munkáját elvégezte felemelé fejét s arcát láttatni engedé. E kövér pöffedt arcban lehetetlen azonnal reá nem ösmernünk Bassakesre, az eunuchra.

Bassakes felült lovára s utána vágatott a már nagyon előrehaladt parthoknak, kik a megfutamadott germánokat üzve nyargaltak végig a csatamezőn.

Mialatt a király s válogatott csapata a germánokkal küzdött, az alatt a többi parth hadtestek is összecsaptak a rómaikkal s a győzelem mely sokáig kétes volt, az ellenség legjobb katonáinak, a germánoknak megfutamadása által elbátortalanított rómaiak részéről tökéletesen a parthokéra hajlott s négy órával a csata kezdete után a csatater futó s a Migdoniuson ütött hidak felé törekvő rómaikkal volt elelve.

Miután a fenmaradt legiók a hidakon átvergődtek, ezeket gyorsan, még mielőtt a parthok oda érhettek volna, letörtették, miáltal a további üldözés lehetlenné vált.

Midőn a csata után a király a győzelem lelkesülte sorok közt ellovagolt, harsogó éljen üdvözölte a parthok részéről, de a médek, persák s a sereg többi népei, mogorva hallgatással tekintettek magok élé.

Az ütközet után egy dombon, honnan az egész táborot be lehetett látni, trón állítottatott fel. A csatában magokat kitüntettet harcosokat fogja itt megjutalmazni a király. Midőn a selyemmel bevont trón, melynek tetejére aranyból öntött karszék állítottatott, elkészült, a király az ország nagyjaitól követve, megindult sátorából s a dombra érven, helyet foglalt az arany széken, a trón legfelső lépcsőjére pedig a királytól jobbra állott a szalár vagyis főkormányzó, ki a király után első személy volt a birodalomban, a trón legalsó lépcsőjén pedig, a bal oldalon az alemdár vagyis főzászlótartó, az ország második főhivatalnokja foglalt helyet.

A trón körül jobbra balra állottak a satrapák s biboros főnemesek; ezeket pedig a testőrök vettek körül.

A jutalmak kiosztása úgy ment véghez, mint rendesen szokott; dúsgazdag főurak még gazdagabbakká tétettek, úgy annyira, hogy voltak köztök, kik egész tartományokat nyertek örökös birtokul; egy a csatában elesett ezredes helyébe egy százados neveztetett s néhány tizedes századosá emeltetett.

Végre egy hírnök fenhangon hirdeté, hogy azon harcos, ki a germán óriást lelöve a király életét menté meg, jelentkezzen.

Ardesir, ki a többi testőr közt állott elhatározta, hogy nem fogja magát jelenteni, minthogy attól, kit egykor magas polcáról lerántani szándékozott, nem akart sem köszönetet, sem jutalmat elfogadni. Ardesir tehát nem mozdult a felhi-

vásra, s természetesen azt hitte, hogy az eredmény nélkül fog elhangzani; de kimondhatatlan volt meglepetése; midőn látá, hogy halálos ellensége, Bassakes, hosszú sárga kötélalakú tárgyat vonszolva járult a trón elé s itt a földre borulva szólt:

Leghatalmasabb uram! Oh királyok királya, nem kincsekért vagy magas állásért esedezni jövök, mert ha a nap jölvő sugarához hasonló szemedből egy kegyes tekintetet vész reám, úgy gazdagon megvagyok jutalmazva. Dicső életed megmentése által én lettem a halandók legboldogabbikává. Ime uram, itt van az általam pokolra küldött, divszülte ellenségnek haja s fejbőre.

Hogy hívnak, derék harcos? kérdé a király, kinek zsarnokok szokása szerint tetszett az eunuch alázatos modora, hogy hívnak, s kinek szolgálatában állasz?

(Folytatása következik.)

Heti szemle.

— Még nem volt alkalmunk megemlíteni, hogy a Sz. István társulat a jövő évtől kezdve egy oly real-encyclopaedia közrebocsátását fogja megindítani, mely a legjelesb hasonló külföldi munkákkal tudomány tekintetében egy vonalon állandó, reánk nézve azon előnnyel bírván, hogy általa minden létező emberi ismeret a nemzeti nyelvbe leendő átültetve, s e nagy gyűjteményben legterjedelmes helyet maga Magyarország foglaland. — Ezen nagyszerű encyclopaedia minden kötete 50 legnagyobb nyolcadrétű, sürűen nyomtatott ívre levén határozva, maga a nyers könyvanyag felülmulja a 3 pfrnyi tagsági évdíjat, melyet a nevezett társulat tagjai fizetni szoktak, — és a kik e munkát a szabályszerű nyomtatványok fejében kapják, — nem is említve a munka gazdag tartalmát, a közhasznú ismeretek, tudomány és művelődés terjedését s azon eléggé meg nem becsülhető körülményt, hogy e korszerű vállalat a nemzet tudományos embereinek s minden szaktehetségeinek módot nyújt, hasznosan és üdvösen érvényesíteni ismereteiket. — A társulat azon régebbi határozatát megújította, hogy habár nem katolikusok a társulatba mint rendes tagok fel nem vétethetnek, mint előfizetők azonban a 3 pfrnyi tagsági díjjal beiratnak s e minőségben a társulat által kiosztandó nyomtatványokra is igényt nyerne.

— Halljuk, hogy e napokban várják Bécsbe a párisi James Rothschildot, ki most valamennyi Rothschildok feje. — Az ő számára „a romai császárhoz“ címzett hételben az első emeletet készen tartják. Nagyobb finanszoperáció foroghat fenn, mint abból gyaníthatni, hogy pár nap óta több külföldi bankárház főnökei érkeznek Bécsbe. — Ad vocem Rothschild említhetjük, hogy ezen család a lefolyt roppant kereskedelmi crisisben legkevésbé sem károsodott, sőt a billance igenis jól állhat, mert azon egyén, ki a general-billance-ot Rothschildnak kézbesítette, 100,000 frankot kapott ajándokul, azaz 40,000 pftot. — Bécsben is vannak bankárok, kik könyvvivőjüknek az esztendő végével 2—3000 pfrnyi billance-ajándékkal kedveskednek, mi azonban egy bécsi bankár az egyesült Rothschildokhoz képest! Ezen család rendszere szerint csak egy ember van, a ki ezen bankárház egész vagyonálapotját ismeri. Minden nagyobb világvárosban a Rothschildok egy-egy tagja telepedve lévén, ennek főkönyvivője csak egy részben ismeri a család gazdagságát. Minden esztendő végével azonban ezen tagok a billanceot a párisi főnökházhoz küldik, hol ama fontos ügygyel, a világ Crösusainak temérdek vagyonát kimutatásba összeállítani, külön egyén megbízva van, ki zárt ajtók mögött tán egyebet nem is csinál.

— Igen érzékeny veszteség érte megint irodalmunkat: Császár Ferenc, volt septemvir, a „Divatesarnok“ és „Törvénykezési lapok“ kiadója és szerkesztője, költő, novellista,

műfordító és jogtudományi író, f. hó 17-kén meghalt. Benne a magyar tudós társaság is egy tagját veszte újra. Mi lesz már most — hogy egyébről ne szóljunk, — Dante „divina comedia“-jának és más olasz remekköltők várva várt fordításából. Nem tudunk a műfordítás utján haladni! — A „Divatesarnok“ és „Törv. lapok“ megjelenése addig, míg irántuk felsőbb intézkedés fog történni, rövid időre felfüggesztetik.

— Ö cs. kir. Felségének július 17-kén kelt határozatánál fogva Baja mezőváros városi rangra emeltetett, és a zombori megyei hatóságnak közvetlenül alárendeltetik.

— Csalmán július 29. éjjel a villám a g.n.e. templomba beütött; ez által a torony belső szerkezete elhamvztatott, és a harangok lezuhanván, összetörték.

— Herceg Eszterházy Miklós a nemzeti színház alapítókéjének gyarapítására 12000 pfrtot ajándékozott.

Valamint Magyarországon létesült az általános biztosító társaság, úgy Galliciában is fáradoznak egy ilyennek létesítésén. Vajjon ez is annyi ellenséges indulattal fog megküzdeni, mint a magyar?

— István főherceg, ő cs. kir. Fensége, Magyarország volt nádora, f. hó 11. Bécsbe érkezett, és jószágait Magyarországon fogja látogatni.

— Egy új találmányu könyvsajtóról beszélnek most, melylyel a lapokat ugyanegy időben mind két oldalról nyomni lehet; ez által a nyomtatási műtét nemcsak hogy nem lassodik, de sőt az gyorsaságban megkétszerezetik. A felfedező a „Sun“ című lap kiadója, név szerint Moses S. Beach nyomdász. — Mindenesetre szép, de Kliegl találmányának még inkább örülnék, ha valósulna.

Temesvári ujdonságok.

* Ö cs. kir. Felségének születés napja f. hó 18-kán köztünk szokott szertartással ünnepeltetett. Ezen ünnep Temesvárott egy rég nélkülözött egyesület születés napjává lett. Reggeli 4 órakor t. i. a hangászegylet tagjai a kegyesrendiek épületében első közgyűlést tartottak. Ezen gyűlést nagyságos Kümmer Henrik iskolai tanácsos ur nyitá meg, és felolvastatá a cs. kir. helytartóság részéről kiadott engedélyt az alapszabályokra, mire a választás elővettett. — Tekintetbe véve az egyesület felélesztése körül szerzett érdemeiket a jelenlevő tagok közfelkiáltással gr. Corònini kormányzót ő excellentiáját védnöknek, Martina Vencel cs. kir. udvari tanácsos urat elnöknek, Kümmer Henrik cs. kir. iskolai tanácsos urat elnöki helyettesnek választották. Míg a 12 tagu választmány megállapítására a scrutinium folyt, külön küldöttség indult a kormányzó ő excellentiájához, őt a most megtörtént választásról értesítendő, és az egyesület nevében a védnökség kegyes elfogadására kérendő. Ezen küldöttség kevés perc múlva visszatért, és az örömtelt gyülekezetnek tudtára adta, hogy ő excellentiája az egyesület védnökségét kegyesen elfogadni méltóztatott. — A választmányba, mely az alapszabályok értelmében 12 tagból áll, következő urak választattak: Dr. Hauschka József, pénzügyi főtanácsos; Lang cs. kir. főhadi biztos; Gábriel József kanonok; Dr. Langenbacher Antal állatorvos; Dr. Coda orvos; Burger Antal; Catinelli megyefőtörvényszéki tanácsos; Waniczek Károly postaigazgató; báró Hiller Gundár; Pfeiffer; Weldin Ferenc; és Cserményi József. — Végtére közfelkiáltással Pfeiffer ur, zeneigazgatónak; Pesty Frigyes ur titkárnak; Thaller Lipót ur pénztárnoknak választattak, és az alapszabályok értelmében szinte helyet foglalnak a választmányban. — Az egyesület így megalakulván, gondoskodni fog, hogy az oktatás már a jövő iskolai évvel kezdethessék.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.